

REVITALIZACE ORLICKÉ NÁDRŽE A PŘILEHLÉHO ÚZEMÍ

Není běžné, aby se na řešení vážných společenských problémů celého regionu podíleli pracovníci základního výzkumu. V tomto příspěvku bychom rádi čtenáře seznámili s dobrým příkladem angažovanosti hydrobiologů a využití dlouhodobého výzkumu ekosystémů údolních nádrží a jejich povodí při hledání vhodného řešení pro upadající region kolem vodní nádrže Orlík. Komplexní řešení odborníci hledají v situaci, kdy se medializují nepříliš úspěšné, zato silně zpolitizované projekty na ozdravení jiných nádrží v Česku.

FOTO: ARCHIV BC AV ČR

Kvetoucí Orlická přehrada – ohavné povlaky a závoje sinic na hladině ilustrují běžnou situaci v létě, především v horní polovině nádrže.

Vodní nádrž Orlík se ihned po napuštění počátkem 60. let minulého století stala – tak jako ostatní nádrže Vltavské kaskády – oblíbeným rekreačním střediskem pracujícího lidu; na jejím břehu vznikalo mnoho rekreačních zařízení, dokonce i přísně střežený objekt pro tehdejší prominenty. Shodou okolností v době, kdy se zhroutilo plánované hospodářství, začal kolabovat také nádržový ekosystém a Orlická přehrada „rozkvetla“ nejznámějším projevem eutrofizace – sinicemi.

Pracující lid poté začal jezdit do jiných turistických destinací a překotně zprivatizované rekreační objekty kolem stále nevábnější nádrže zely prázdnotou. Očekávaný turistický rozkvět Orlicka se nedostavil a stávající infrastruktura cestovního ruchu postupně chátrala. Přímým důsledkem popsaného vývoje byl pokles počtu pracovních míst následovaný odlivem obyvatel z regionu, a to až na kritickou mez určenou pracovními příležitostmi v zemědělství a dojezdovou vzdáleností za prací jinam. Došlo tak k celkovému zpomalení rozvoje území. O závažnosti situace svědčí, že schválená politika územního rozvoje ČR území přehrady a jejího okolí definuje jako „strukturálně postižené s nutností zvláštního přístupu“.

Úroveň strukturálního postižení regionu kolem Orlické nádrže vyvolala potřebu koordinovaného řešení, a proto Svazek obcí regionu Písecko (SORP – sdružuje 72 obcí bývalého píseckého okresu) inicioval v roce 2007 vznik pracovní skupiny, jež měla hledat způsob, jak neutěšený stav řešit. Zpočátku možná panovala představa, že postačí udělat pořádek na břehu Orlické přehrady, vybudovat čistírny odpadních vod kolem nádrže, aby se zlepšila kvalita vody a turisté se vrátili.

Limnologové sice tušili, že Orlík je „žumpou“ jižních Čech (plocha povodí je 12 106 km², tedy území větší než celý Jihočeský kraj), jenže chyběla data o zatížení nádrže živinami. Rostoucí trendy se daly předjímat podle dlouhodobých dat (od roku 1959) ze slapské stanice Hydrobiologického ústavu AV ČR, ale sama VN Orlík, přestože je naší největší údolní nádrží, nikdy nebyla objektem podrobnějšího a soustavného limnologického výzkumu. Důvody byly asi tradiční i kapacitní; Hydrobiologická laboratoř Akademie věd se dlouhodobě věnovala studiu VN Slapy, po přestěhování do Českých Budějovic se zaměřila na blízkou VN Římov, ale od sledování Orlické nádrže určitě odrazovala právě její velikost a komplikovaná dostupnost.

Pro následující postup prací mělo zásadní význam a přínos, že se projekt od počátku těšil podpoře Jihočeského kraje. V roce 2008 se práce zaměřily zejména na vstupní poznání výchozího stavu kvality vody v Orlické nádrži a úrovně rozvoje k ní přilehlého území. Proces završil jednodenní odborný seminář, který se uskutečnil v Písku v říjnu 2008 a který se věnoval výhradně problematice Orlické nádrže a přilehlého území. Během přípravy semináře se podařilo pro projekt získat odbornou a organizační podporu Povodí Vltavy, státního podniku, Biologického centra AV ČR, Výzkumného ústavu meliorací a ochrany půdy, Přírodovědecké fakulty Jihočeské univerzity a Vysoké školy technické a ekonomické v Českých Budějovicích.

Záhy po semináři se mezi účastníky rozproutily odborné debaty o možných cestách, jimiž by se dal snížit přísun fosforu do nádrže. Na jedné straně panovala patrná touha limnologů ukázat, že umíme najít řešení, na druhé straně zřejmá a pochopitelná obava, aby snahy o „vyčištění“ Orlické nádrže ne-následovaly chybné kroky z obdobných projektů. Na počátku roku 2009 bylo nepochybné, že základním předpokladem znovuoživení turistického ruchu v tomto regionu je zlepšení kvality vody v přehradě, a to až na úroveň splňující po celou sezonu legislativou požadované hygienické limity, umožňující bezproblémové koupání. Při SORP byl ustaven poradní orgán – Vědecká rada, reprezentující tým odborníků výše uvedených institucí, která je současně odborným garantem navrhovaných postupů a opatření při přípravě strategie zlepšení kvality vody ve VN Orlík.

Období přípravy projektu završilo vytyčení strategie *Revitalizace Orlické nádrže*, kterou vypracoval SORP za odborné garance a koordinace Vědecké rady a jež byla představena v říjnu 2009 na stejnojmenné konferenci v Písku. Ta se zatím vyprofilovala jako pravidelné každoroční pracovní setkání odborníků, pracovníků státní správy a samosprávy i dalších dotčených institucí věnované projektu a její program se zaměřuje zejména na představení a rekapitulaci výsledků a poznatků uplynulého období a též informování veřejnosti. Konference slouží také jako vhodná platforma pro získání a využití poznatků z jiných obdobných projektů a k přenosu zkušeností nabytých při realizaci projektu *Revitalizace Orlické nádrže a přilehlého území*.

Prvním krokem realizované strategie se stalo zpracování *Bilanční studie látkových toků dusíku a fosforu v celém povodí VN Orlík*, zaměřené na vyhledání a posouzení významu jednotlivých bodových (obce) a plošných (vliv eroze a zemědělského využívání krajiny apod.) zdrojů živin. Součástí studie bylo i stanovení kritické hranice přísunu fosforu, na niž je potřeba

současnou úroveň znečištění snížit, a předložení variantních návrhů, jak toho cíle dosáhnout. Studii vypracoval Hydrobiologický ústav (BC AV ČR) pro Povodí Vltavy, s. p., a s jejími výsledky odborníci seznámili na konferenci v říjnu 2010. Na tak rozsáhlém území se jedná o unikátní přístup, který detailněji představíme v dalším čísle.

Panuje obecná shoda, že hlavní příčinou současné, hygienickým požadavkům nevyhovující kvality vody v Orlické nádrži je enormní přísun sloučenin fosforu z jejího povodí. Odborníci se také shodli, že sedimenty uložené na dně Orlické nádrže neznamenaají pro ekosystém nádrže významnější zdroj fosforu a za stávající situace nebude potřeba činit žádné korekční zásahy přímo v nádrži. Strategie vyčištění (zlepšení kvality vody) je proto zaměřena výhradně na omezení přítoku fosforu z povodí do nádrže. Hlavními původci fosforu v povodí jsou zejména bodové zdroje (nečištěné nebo nedostatečně čištěné zdroje odpadních vod), rybníky a rybníční soustavy, méně pak plošné zdroje znečištění (zapříčiněné zejména nevhodnými agrotechnickými postupy).

V současné době připravují Krajský úřad Jihočeského kraje a Vědecká rada SORP podklady k dalšímu kroku – studii stavebně technické, ekonomické a právní proveditelnosti opatření potřebných k tomu, aby se omezilo množství fosforu pronikající do nádrže. Považujeme za zásadní ovzdušit důvěry a dobré vůle, které ve Vědecké radě od počátku panuje, a také skutečnost, že se limnologům podařilo přesvědčit ostatní partnery i politiky všech úrovní o nutnosti výrazně snížit především přísun fosforu do nádrže, a to právě na základě *Bilanční studie celého povodí*. ■

JAROSLAV VRBA a JAKUB BOROVEC,
Biologické centrum AV ČR, v. v. i.,
Jihočeská univerzita

**Vláknité
a koloniální
sinice
– fotogeničtí
pachatelé
vodních květů
pod mikroskopem**

